

Inleiding

Btissam Akarkach

Sociale protesten en hun bewegingen vormen een integraal onderdeel van onze wereldwijde geschiedenis. Zij dagen de status quo uit tot de verbetering van mensenrechten, democratie en een eerlijke verdeling van de welvaart. Over het belang van sociale protestbewegingen en de kracht van hun onderliggende verhalen zijn al veel boeken verschenen. Door de eeuwen heen vormden die verhalen en boeken een grote bedreiging voor de machthebbers.

Ook Marokko kent een traditie van sociale bewegingen en het onderdrukken ervan. Dat gaat stevast gepaard met het censureren van verhalen en kritische geluiden die de onrust vertolken. Ook een publicatieverbod komt regelmatig voor. Het bekendste voorbeeld is de roman *Hongerjaren* van Mohamed Choukri. Het boek – een aanklacht tegen de uitzichtloosheid in de Rif – kreeg van 1983 tot 2000 een publicatieverbod in Marokko. Tegenwoordig gebeurt censuur op een subtiele manier. Soms zijn bepaalde boeken onvindbaar, ook al zijn ze niet officieel gecensureerd. Dat was bijvoorbeeld het geval met een boek van de Marokkaanse journalist Ali Amar. Zijn boek verscheen in 2009, maar was nergens in Marokko te verkrijgen. Boeken worden niet meer op de brandstapel gegooid maar worden, indien niet officieel gecensureerd, officieus verbannen of tegengehouden door te dreigen met torenhoge boetes.

Een vriendin vertelde me over hoe haar moeder, voor ze vertrok van Borgerhout naar de Noord-Marokkaanse stad Tétouan, alle koffers van de kinderen controleerde op zoek naar ‘gevaarlijke boeken’. Haar ‘naïeve’ kinderen die graag lezen, zouden volgens haar wel eens ‘toevallig’ het verkeerde boek mee kunnen nemen. En ze had prijs tijdens een van de controles. De zoon probeerde het beruchte boek *Notre ami le roi* (*Een bevriend staatshoofd*) van Gilles Perrault

mee te nemen naar het land van herkomst om zijn vakantiedagen lezend door te brengen.

De angst voor boeken leeft niet alleen bij de eerste generatie ‘migranten’ die tijdens het bewind van Hassan II vertrokken (of vluchtten) uit het land, die angst wordt ook doorgegeven aan de nieuwe generaties. Boeken zijn dragers van ideeën, meningen en stemmen. Dit maakt dat despotische regimes er bevreemd voor zijn.

Tijdens een interview dat ik in maart 2017 via skype van Nasser Zefzafi afnam, hamerde hij op het belang van het informeren van het volk. Vooral de Marokkaanse gemeenschappen in Europa. Volgens hem wordt betrouwbare informatie aan Marokkanen in de diaspora onthouden. ‘Jullie mogen dit land niet kennen. Alleen jullie geld is voor het land belangrijk. Voor de rest houden zij [de geprivilegieerde elite] jullie bewust op een afstand’, zei hij tijdens het gesprek. Wie de Hirak wil begrijpen moet de achtergrond ervan goed kennen. En die achtergrondinformatie vinden we beslist niet bij minister Abdelkrim Benatiq die belast is met de Marokkaanse gemeenschap in het buitenland. Ook het zogenaamde CCME (de Hoge Raad voor de Marokkaanse gemeenschap in het buitenland) zul je niet betrapen op verspreiding van objectieve kennis en informatie over de sociale protesten in de Rif. Sterker. Abdellah Boussouf, de baas van deze overheidsinstantie, rechtvaardigde de repressieve aanpak van de Hirak. In een interview met France24 verklaarde hij dat de massale aanwezigheid van politie en militairen in Al Hoceima ‘normaal en natuurlijk is omdat Al Hoceima zich tussen de twee Spaanse enclaves Ceuta en Melilla bevindt’.

Daarom is het van groot belang dat de informatie over de Hirak snel en accuraat op papier verschijnt. De vorige generaties die betrokken waren bij de opstanden in 1984 en 1958-1959 konden helaas, om uiteenlopende redenen, hun visies en ervaringen niet in boekvorm gieten. Pas eind jaren 1990 verscheen de eerste publicatie over de pijnlijke geschiedenis van de opstand van 1958-1959:

De Rif tussen de monarchie, het bevrijdingsleger en de Istiqlalpartij van Mustafa Aarab. In het Arabisch weliswaar.

Dit boek is het eerste in het Nederlands met verhalen over de situatie in de Hirak. En dat is meteen het tweede argument waarom dit boek zo belangrijk is en er dringend moest komen. Zowel Vlaamse als Nederlandse lezers van Marokkaanse origine zijn naarstig op zoek naar actuele kennis in de Nederlandse taal. Zij willen verhalen lezen over de regio die hun aanbelangt. Liefst uit eerste hand. In dit boek vinden ze herkenbare verhalen met een betrokken kijk van de auteurs. Het idee om de huidige volksbeweging te beschrijven en vast te leggen in boekvorm is zo begonnen. Hopelijk is dit boek erin geslaagd in die behoefte te voorzien.

Het boek geeft niet alleen een kijkje in de perspectieven van de betrokken auteurs – auteurs die stuk voor stuk experts zijn in hun discipline en de urgentie van de Hirak als intellectuelen en als activisten delen – het boek zoomt ook in op uiteenlopende facetten en belangrijke aspecten van de Hirakbeweging. Van haar spontane ontstaan, via haar turbulente dynamiek, tot de enorme impact die ze heeft op Marokkanen. Zowel in Marokko zelf als in de diaspora. De timing van dit boek is heel belangrijk, het is niet alleen een belangrijk overzicht van de ontwikkelingen tot nu, maar het biedt ook cruciale analytische en historische handvaten voor het begrijpen van de komende ontwikkelingen. De Hirak en de situatie in Marokko en de Rif zijn in volle beweging. Het is te verwachten dat het boek vlak voor of tijdens een nieuwe fase zal uitkomen, precies wanneer de honger naar ideeën groot zal zijn.

Zo werpt M'hamed El Abdouni in het eerste hoofdstuk licht op de beladen historische gebeurtenissen in de Rif in relatie tot de Marokkaanse overheid. Waarom is deze geschiedenis nog steeds belangrijk en nog altijd sterk aanwezig in de Hirak?

In het hoofdstuk 2 gaat Koen Bogaert in op de verklarende factoren die ten grondslag liggen aan de toenemende protesten in Marokko.

Binnen welk proces moeten we de Hirak plaatsen? En wat zijn de toekomstvooruitzichten van de protestbewegingen in Marokko?

Een interessant onderwerp is natuurlijk het discours en de slogans van de Hirak zelf. Miriyam Aouragh heeft getracht dit proces in hoofdstuk 3 te duiden. Hoe ontwikkelde de Hirak als protestbeweging zich tot een brede en goed geoliede volksbeweging? En met welke protestuitingen en strategie wist de Hirak zich te ontpoppen tot een emanciperende protestbeweging?

Dat de Hirak alle lagen van de bevolking bereikt, blijkt ook uit hoofdstuk 4 van Najet Boulafdal. Heeft de Riffijnse vrouw daadwerkelijk een stem gekregen en zal haar rol ook beklijven voor de toekomst? In een verdiepend interview met activiste Karima Amhaouel komt de bijdrage van de Riffijnse vrouw aan bod.

Dat de Hirak ook Europa heeft bereikt, is logisch gezien de grote aanwezigheid van de Riffijnen. In hoofdstuk 5 beschrijft Habib el Kaddouri de achtergrond, de impact en de dynamiek van de Hirak bij de Europese Riffijnen. Welke vormen neemt hun transnationale betrokkenheid aan? En niet onbelangrijk, hoe gaat de Marokkaanse overheid om met deze nieuwe ontwikkeling?

Ik blik in hoofdstuk 6 terug op de rol van de sociale media en de burgerjournalistiek in de mobilisatie en de bewustwording van de aanhangers van de Hirak. Zo beantwoord ik ook de vraag: hoe reageerden de Marokkaanse autoriteiten op deze alternatieve media?

De Hirak kreeg sinds zijn ontstaan veel media-aandacht. In hoofdstuk 7 vertelt Asma Ould Aissa ons hoe de media in Marokko, in Nederland en in België over de Hirak hebben bericht.

Jamal El Kattabi maakt in hoofdstuk 8 een reconstructie van de manier waarop de Marokkaanse autoriteiten omgaan met de Hirak. Van een onverschillige houding tot een repressieve benadering. Met welke uitkomst worden ze vandaag geconfronteerd?

In een eigenzinnige kijk op de opstand van 1958-1959 beschrijft Norah Karrouche in het negende hoofdstuk de betekenis ervan voor de Europese jongeren met een Riffijnse achtergrond. Hoe wordt dit narratief ingezet bij hun identiteitsontwikkeling?

Met het laatste hoofdstuk besluit Rachida Lamrabet het boek. Silya Ziani, zangeres en theatermaakster, die een paar maanden in voorarrest gevangenzat, ontvangt van zuster tot zuster een open brief.

Maar dit boek zou er niet zijn geweest zonder de samenwerking van de medeauteurs en vrienden die geholpen hebben bij de redactie, hun steun en die van de familie. Dit boek is het resultaat van het ongehooflijke doorzettingsvermogen en de inspirerende bijdrages van de gewone mensen in de Rif. Met dit boek hopen wij dat hun stem een beetje gehoord wordt.

Aan de martelaar van de Hirakbeweging, Mohsin Fikri, dragen we dit boek op, net als aan de andere martelaren die hem gevolgd zijn. We dragen dit boek ook op aan de politieke gevangenen van de Hirak en de andere politieke gevangenen in Marokko.